

блукають живі на порозі смерті – правдиве потойбіччя, чи то скандинавський Гель, чи то грецький Аїд...

Тут ми й підійшли до того, що цікавило українського глядача найбільше: як буде показано «наш» Голодомор? У фільмі він стає кульмінаційним моментом, відкриттям того, що радянська економіка, як свого часу Петербург, фундована на кістках, і чималою мірою українських. Автор історії обрали дещо незвичний формат – історико-політичний детектив... без детективної інтриги. Глядач, хоч трохи обізнаний з радянською історією, про колективізацію й голод чи Голодомор (залежно від регіону) принаймні чув. А хто не чув – навряд чи до кінця зрозуміє те, що відбувається на екрані.

Зав'язкою фільму є те, що Гарет Джонс, заінтригований видимим благополуччям економіки СРСР у час світової кризи, намагається виявити причини. Взявши інтерв'ю... в самого «батька народів». Вже в Москві він з уст Дюранті чує про те, що «зерно – золото Сталіна» (певна логічна неув'язка: навряд чи розумний і допитливий журналіст, фахівець з міжнародних питань не знав про радянський експорт зерна). Трохи згодом, довідавшись, що розгадка лежить у слові «Україна», хитрістю потрапляє туди – і дізнається, якою ціною те «золото» добувається. «Українська трагедія» тут розігрується в трьох актах. Перший – ознаки голоду і вказівки на причини (на станції герой бачить, як мішки із зерном на очах у голодного натовпу вантажать на потяг до Москви). Другий акт – село, в зображенні якого застосована просто-таки шокова терапія: перед очима журналіста (і глядача) – найстрашніші картини голоду: хата, «населена» мерцями; живе немовля, що його разом із мертвою матір'ю збайдужілі до всього «харони» кидають на поховального воза; діти, які харчуються трупом братика (картини тим жахливіші, що, як свідчать спогади очевидців, подібне траплялося в реальності). І акт третій: місто, натовп, що бере штурмом ятку з якимсь продовольством – та резюме випадкової співбесіди: «Вони хочуть нас знищити!».

Власне, десь тут починається той Гарет Джонс, якого ми собі уявляємо – борець за правду, лицар друкованого слова. Хай його статті мало що змінили – провина тут не його. Фінал історії розкриває інший вимір трагедії Касандри: іноді їй не вірять просто тому, що не хочуть. У кожній державі – свої інтереси: політичні вигоди, небажання «сваритися» зі Сталінім, що змушують заплігати очі на те, що діється. Утім, у фільмі не проговорено інший важливий момент, і в цьому мовчанні, можливо, є затаєний комплекс провини. Зерно, що його везли до Москви, зрештою призначалося не для неї: воно пливло далі, у країни, що воліли не вірити в голод чужих громадян, аби прогодувати власних. У цьому контексті Гарет Джонс і подібні йому виявлялися незручними для всіх. Можна сказати, що загибель його була в певному сенсі закономірною: у світі переможного насилля слову правди не місце. Та зрештою вона виборює своє – і Гарет Джонс потрапляє у пантеон героїв XX сторіччя. На жаль, посмертно...

Обличчя війни. Канадський погляд

Лариса Наумова

«Обличчя війни» (англ. *Recovery Room*), документальний

Режисер, оператор Адріана Лугова

Монтаж – Юрій Луговий

Композитор Роман Луговий

Закадровий переклад: Богдан Бенюк, Римма Зюбіна

Мовний редактор української версії Люба Демко

Продюсери: Юрій Луговий, Зоряна Гриценко, Адріана Лугова

Канада, Україна. 2017

Кадр із фільму «Обличчя війни».

Режисерка Адріана Лугова. Канада, Україна, 2017.

Документальний фільм «Recovery Room» канадської режисерки Адріани Лугової, хоч і був знятий кілька років тому, тільки нещодавно отримав життя в українській версії. Англomовна стрічка вже встигла побувати на престижних фестивалях документального кіно й здобути численні нагороди, а також була показана в кіноклубі Національного університету «Києво-Могилянська академія». В українському варіанті стрічка має назву «Обличчя війни».

Фільм оповідає про роботу кількох місій канадських лікарів в Україні впродовж 2014–2015 років. Місцем для хірургічних операцій канадці обрали Головний військовий клінічний госпіталь м. Києва через його розташування, наявність необхідного обладнання та через те, що саме сюди потрапляють поранені зі сходу України з найважчими випадками. Це не звичайний обмін досвідом між лікарями різних країн. Ідеться про лікарську допомогу Канади військовим, що постраждали в зоні воєнних дій. Важливо, що прибулі спеціалізуються на проведенні складних реконструктивних операцій. І річ не в тім, що їхні українські колеги не можуть самостійно проводити подібні операції. Можуть, і регулярно їх проводять, однак таких операцій необхідно набагато більше. Власних сил і засобів часто не вистачає, аби повністю відновити втрачені функції кінцівок чи провести реконструкцію обличчя або

черепи. Канадці запропонували допомогу, свій досвід і методики проведення таких операцій та реабілітації пацієнтів. Фільм фактично оповідає про медичну допомогу цих лікарів в Україні під час війни, допомогу пораненим, що потребують і хірургічного втручання, і подальшої грамотної, складної і довготривалої багатоетапної реабілітації. Та стрічка не тільки про це.

Не знаю, як бачать тему цього фільму на закордонних фестивалях, та фільм вийшов про людську мужність, стійкість і незламність, про духовну силу тих, кому випало лягти на операційний стіл канадських лікарів. А з іншого боку, про силу і відповідальність лікарів, чия професія – служити людям.

Спотворені обличчя, покалічені кінцівки не заважають бачити внутрішню красу простих вояків, часто добровольців, молодих і щирих у своїх переконаннях, найкращих проявах і мріях. Той вибір, який свого часу зробили ці люди, ті обставини, в яких їм довелося опинитися і вижити, тільки стверджують очевидний факт: на екрані – справжні герої. Інші герої – у виснажливій копіїткій роботі зі скальпелями в руках, за тисячі кілометрів від рідних домівок.

Тут слід зауважити, що не всім покаліченим війною вдалося потрапити до вправних рук канадських лікарів. Хірурги місії обирали найважчі випадки. Операції, проведені ними, лише частково покрили потребу у висококваліфікованій лікарській допомозі.

Слід віддати належне канадським лікарям, іншим героям стрічки. Вони, добровільно висмикнуті з упорядкованого затишного побуту, в іншій країні, де триває війна, в обставинах повної мобілізації сил і енергії, гідно виконують свою роботу, здійснюючи особистий внесок у справу майбутнього України. Їм доводиться понаднормово перебувати в операційній і проводити багато операцій на день. Вони прийшли сюди кожен зі своєю метою: хтось – за досвідом операцій, хтось – за покликанням, хтось – відчувачи поклик землі своїх предків. Та місія їхня насправді велика й важлива. Вони торкаються руками, обмацують міліметр за міліметром знівечені тіла, заглядають в очі і дізнаються імена своїх пацієнтів. Вони дають надію на подальше повноцінне життя і віру в кращі прояви людського ества в момент розпачу і зневіри.

Отже, у фільмі сходяться два полюси героїства: героїство і відданість Батьківщині та героїство у служінні людям, героїство медичної професії.

Як для іноземного фільму про Україну, фестивального фільму, важливо, що автори не вилучають своїх героїв і події із загального контексту. Вони оповідають історію виникнення воєнного конфлікту в Україні, висвітлюючи й події Майдану з усіма трагічними подробицями. Для необізнаного або малообізнаного глядача такий екскурс має стати важливим ключем для розуміння подій фільму і для осягнення глибокої суті тих процесів, що відбуваються з головними героями стрічки. Авторі відверто заявляють про свою позицію, говорять про війну на Донбасі як про війну за незалежність України, війну, де гинуть і стають інвалідами молоді українці. Медики місії з глибоким розумінням і повагою ставляться до своїх пацієнтів. Коли говорять про

них, то сльози бринять у їхніх очах. Вони переймаються життям і болем своїх підопічних так, що часом у них самих відбувається переосмислення життєвих цінностей. І це хірурги, люди бувалі. Вони неодноразово вже брали участь у місіях у гарячих точках. Та те, з чим вони стикаються тут, перевертає їхню свідомість, не залишає байдужими. Вони говорять про своїх пацієнтів як про наділених якимись надлюдськими можливостями: можуть швидше приходити до тями після наркозу, ніж звичайні люди, можуть через кілька годин по операції жити звичним буденним життям і навіть скалічені рвуться на передній край війни, аби бути поруч зі своїми бойовими побратимами, виконати свій громадянський і людський обов'язок... Лікарі захоплені своїми пацієнтами, їхньою мужністю і силою духу.

Попри скромний кількісний склад місії, якісно це лікарі високого професійного рівня, справжні фахівці і в хорошому розумінні слова фанати своєї справи, що переконливо довели свою високу кваліфікацію. Канадські медики провели чимало операцій, та цього недостатньо, і поміч залишатиметься необхідною доти, доки триває війна, доти, доки розриваються снаряди і снайпери цілять в обличчя українських бійців. Уже наприкінці фільму, коли канадські лікарі оцінюють результати проведеної роботи, українські медсестри сповіщають про прибуття нової партії поранених.

Ймовірно, канадська допомога продовжиться. Лікарі з країни кленового листка прогнозують більшу проблему, аніж операції та медичні реабілітації. Зокрема, Віктор Гетьманчук, президент Канадсько-української фундації, звертає увагу, що до звичного життя мають рано чи пізно повернутися, як мінімум, 120 тис. демобілізованих військових зі сходу України, з яких близько 10 % матимуть проблеми з соціальною та психологічною адаптацією. І ці проблеми знову потребуватимуть висококваліфікованої лікарської допомоги. В. Гетьманчук уже веде мову про необхідність співпраці канадських і українських психологів для створення необхідних програм з реабілітації та соціалізації для колишніх воїнів.

Зрештою, проведені місії в умовах воєнних дій поклали початок плідній співпраці українських і канадських лікарів. Останні визнають різницю методик і підходів до лікування, відзначаючи особливості української і канадської практик у реконструктивних операціях. Вони позитивно оцінюють співпрацю з українськими колегами, обмін досвідом та здобуті навички у надзвичайно складній сфері воєнної медицини.

Хочеться сподіватися, що фільм стане ще одним відкриттям України для іноземців. Не тої, якою вона бачиться в ракурсі російської пропаганди, а тої, якою її побачили учасники канадських місій і самі автори стрічки.

Для українського ж глядача фільм цікавий передусім неупередженим поглядом іноземного автора на події, що відбуваються в нас. Це своєрідне бачення історичних процесів і їх тлумачення, зокрема, війни очима і серцем молоді дівчини, канадської режисерки українського походження.